

Круть О. В. Предикат в ономасіологічній структурі одиниць на позначення агресії. *Східнослов'янська філологія* : Від Нестора до сьогодення. Матеріали VII Міжнар. наук. конф. (Бахмут, 26 березня 2020 р.) / [гол. ред. С. А. Комаров]. Бахмут: Вид-во Б. І. Маторіна, 2020. С. 114-116

О. В. Круть

м. Бахмут

УДК 811.111+811.161.2+811.161.1

ПРЕДИКАТ В ОНОМАСІОЛОГІЧНІЙ СТРУКТУРІ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ АГРЕСІЇ

Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується збільшенням наукового інтересу до вивчення когнітивних процесів у мові та мовленні. Найбільш актуальним для дослідників становиться питання про взаємозв'язок значення та структури знань про позначуване. У проекції на значення і структури знань про позначуване *ономасіологічна структура* вважається тернарною, складовими компонентами якою є базис, ознака та предикат.

Отже, *метою* цієї роботи є розглянути роль предикату в ономасіологічній структурі слова на позначення агресії.

В ономасіологічній структурі слова базис співвідноситься з родовим поняттям похідної мовної одиниці, ознака – із звуженням початкового категоріального значення. В основі побудови ономасіологічної структури слова лежить «пропозитивна ментальна структура», при цьому предикат є її центральним компонентом, оскільки саме він є центром диктума [4].

Предикат як показник відношень між базисом та ознакою [3, с. 20] виокремлюється завдяки фоновим знанням із інших галузей. Оскільки предикат є компонентом, що належить моделі дії [2], прослідкуємо його функцію у формуванні ономасіологічної структури одиниць на позначення агресії. Основним засобом моделювання нових слів є предикат, основними типами якого є *предикат дії* (англ. *robbery*; укр. *злочин*; рос. *воровство*), *предикат*

належності (англ. *ill-natured*; укр. *злопам'ятство*; рос. *геморройник*), *існування* (англ. *jail-bird*, укр. *горищник*, рос. *дачник*) *та становлення* [1, с. 13].

Предикат дії є активним реалізатором іменникових утворень ‘дієслівна твірна основа + суфікс зі значенням діяча’, суфіксальний формант яких є базисом класу живої матерії (люди): пор. англ. *destroyer*, укр. *вбивця*, рос. *разрушитель*. **Предикат дії (об’єктної спрямованості)** репрезентується у структурі складних іменників ‘іменникова твірна основа + дієслівна твірна основа + суфікс із значенням діяча’: пор. англ. *jail-breaker* ‘преступник, совершающий побег из места заключения’, укр. *братовбивця* ‘вбивця брата’, рос. *кровопийца* ‘истязатель’.

Предикат існування приймає участь у моделюванні складних іменників ‘іменник=прикметникова/ іменникова твірна основа+іменникова твірна основа’. Наприклад, англ. *iceman* ‘убийця’ (суб’єктний базис живої матерії (люди) ‘*man*’, is like ‘*ice*’), *strongman* ‘a leader who rules by threats, force or violence’ (суб’єктний базис живої матерії (люди) ‘*man*’, is ‘*strong*’), *road-agent* ‘грабитель, разбойник с большой дороги’ (суб’єктний базис живої матерії (люди) ‘*agent*’ is on ‘*road*’), англ. *blackguard* ‘подлец, мерзавец’ (суб’єктний базис живої матерії (люди) ‘*guard*’, is ‘*black*’). В українській та російській мовах, **предикат існування** є продуктивним для утворення похідних ‘прикметникова твірна основа+суфікс із значенням діяча’: укр. *тихушник* ‘зłodій, який здійснює крадіжки в незапертих квартирах’ (суб’єктний базис живої матерії (люди), формально позначено суфіксом ‘-ник’, є такий ‘*тихушний*’), рос. *мокрушник* ‘преступник, совершающий убийства’ (суб’єктний базис живої матерії (люди), формально співвідноситься з суфіксом ‘-ник’, є ‘*мокрушн(ым)*’, тобто має відношення до ‘*мокрої справи*’).

Предикат належності виокремлюється у структурі іменникових похідних ‘іменникова твірна основа+суфікс із значенням діяча’. Пор. англ. *sworder* ‘кат, головоріз’ (суб’єктний базис живої матерії (люди), формально визначений суфіксом ‘*er*’, має ‘*sword*’), укр. *алмазник* ‘зłodій, склоріз’ (суб’єктний базис живої матерії (люди), формально співвідноситься з суфіксом ‘*ник*’, має ‘*алмаз*’ (ніж)), рос. *мойщик* ‘карманный вор, специалист по разрезанию карманов и

дамских сумочек' (суб'єктний базис живої матерії (люди), формально визначений суфіксом 'щик', має 'мойку' (бритву); рос. бугайщик 'мошенник, подбрасывающий бумажник' (суб'єктний базис живої матерії (люди), формально позначено суфіксом 'щик', має 'бугай' (бумажник)).

Предикат становлення вербалізується лише в українській та російській мовах при формуванні дієслівних утворень, типа укр. *озвірити*, рос. *ожесточиться*.

Таким чином, провідна роль в утворенні одиниць вторинної номінації на позначення агресії відводиться предикату, що експліковано або імпліковано в структурі таких слів. У процесі номінації предикати дії та його різновиди проявляють найбільшу активність до утворення похідних та складних слів. Основні предикати в ономасіологічній структурі співвідносяться з різними типами словотвірною моделювання у мовах, що досліджуються. Подальше дослідження провідної ролі предикату вбачається у побудові концептуальних мереж.

ЛІТЕРАТУРА

1. Круть О. В. Ономасіологічна структура одиниць вторинної номінації на позначення агресії : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 «Загальне мовознавство»: КНЛУ. Київ, 2019. 20 с.
2. Кубрякова Е. С. Глаголы действия через их когнитивные характеристики. *Логический анализ языка. Модели действия* // Под ред. Н. Д. Арутюновой. Москва: Наука, 1992. С. 84-90.
3. Кубрякова Е. С. Номинативные комплексы из нескольких существительных и их типовые значения. *Коммуникативные аспекты значения* // Под ред. В. И. Шаховского. Волгоград: Издательство ВГПИ, 1990. С.15-23
4. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения. Москва: Высшая школа, 1988. 168 с.